

РЕОСИГУРАЊЕ КАО ИНСТРУМЕНТ ЗАШТИТЕ ОСИГУРАВАЧА

Проф. др Владимир Чоловић*

Апстракт: Реосигурање представља заштиту осигуравача од ризика осигураног уговором о директном осигурању. Реосигурање има велики значај, нарочито кад су у питању велики и катастрофални ризици, тако да је у задњој деценији приметан пораст премије реосигурања. У зависности од бонитета осигуравача и врста осигурања којима се бави, зависиће и избор врсте реосигурања, у оквиру које ће се закључити уговор са реосигуравачем. Обим покрића осигурања који ће бити преузет од стране реосигуравача зависи и од чињенице да ли ће се реосигурање односити на једно директно осигурање или више директних осигурања у одређеном временском периоду. Наведено зависи и од чињенице да ли реосигуравач преузима цео ризик или део ризика. Уговор о реосигурању егзистира упоредо са уговором о директном осигурању. У раду се критикују одредбе Преднацрта Грађанског законика Србије, а представљене су одредбе Закона о осигурању Србије и Закона о друштвима за осигурање Републике Српске, које се односе на реосигурање. Аутор поклања пажњу и одредбама Директиве ЕУ Солвентност II у овој области.

Кључне речи: реосигурање, директно осигурање, ретроцесија, Преднацрт Грађанског законика, ризик.

* Институт за упоредно право Београд, Теразије 41, Београд, Факултет правних наука Универзитета „Апеирон“ Бања Лука, e-mail: vlad966@hotmail.com

* * *

Осигурање као делатност, по својој природи, не може да пројектује своје приходе, као што је то случај у другим делатностима. Код осигурања се може очекивати да ће се, у целини, на великом броју појединачних случајева, остварити сви приходи. Осигурање се заснива на ризику, тако да је приликом закључења уговора о осигурању потребна квалитетна процена једног или више ризика који су везани за предмет осигурања. Да би могли да се дефинишу елементи уговора о осигурању, потребно је код дефинисања ризика одредити, односно, израчунати премијску стопу и тарифе премија. Један од елемената одређивања премије осигурања јесте врста и величина ризика. Да би се израчунала потребна премијска стопа за један индивидуалан ризик или за хомогену групу ризика, потребно је да осигуравач сједини податке о ризицима исте врсте у сопственом портфељу. Осигуравач то може чинити и са другим осигуравачима, односно, тада говоримо о заједничким подацима осигуравајућих друштава. Када се, на основу прикупљених статистичких података, утврде нове премијске стопе, тада се коригују тарифе премија. Значи, премијска стопа зависи од повољних или неповољних карактеристика ризика¹.

На правилно дефинисање ризика утичу и други елементи, као што су: инфлација; промене метода везане за индустријске ризике; и промене вредности и стандарда понашања. Ти елементи могу довести и до мултипликације ризика². Самим тим, потребно је одредити инструменте заштите од ризика, а то није само осигурање, када говоримо, пре свега, о заштити осигураника, већ је овде неопходно дефинисати и инструменте заштите осигуравача. Постоје два основна инструмента заштите осигуравача од великих ризика, а то су саосигурање и реосигурање. У овом раду нећемо посветити пажњу саосигурању, које представља закључивање и извршавање уговора о осигурању са више осигуравајућих друштава која су се споразумела о заједничком сношењу и расподели ризика. Реч је о непосредној, хоризонталној расподели ризика између саосигуравача³ који индивидуално преузимају свој део обавезе. Код саосигурања, ниједан саосигуравач не одговара за обавезе других саосигуравача. Са друге стране, реосигурање представља инстру-

¹ Д. Огризовић, *Економика осигурања*, Сарајево 1985, 583.

² Д. Огризовић, 584.

³ П. Шулејић, *Право осигурања*, Београд 2005, 74.

мент директне заштите осигуравача од ризика које је прихватио да осигура и који су дефинисани уговором о осигурању. Реосигурање се, пре свега, односи на заштиту од ризика, али и на висину штете. Ипак, сам штетни догађај (осигурани случај), могућност његовог настајања и штету коју може да проузрокује везујемо за ризик који, као што смо рекли, може бити мањи или већи, а који се, у току трајања осигурања, може повећати или смањити, који може изазвати мање или веће последице, тако да, кад говоримо о реосигурању, говоримо и о контроли ризика од стране реосигуравача, али и од стране осигуравача и осигураника. Но, реосигурање је независно у односу на директно осигурање, иако се оно везује за исти ризик и исти предмет осигурања, као и уговор о директном осигурању. Иначе, реосигурање представља вертикалну расподелу ризика између осигуравача и реосигуравача.

У овом раду ће бити речи о најбитнијим питањима везаним за реосигурање, потреби и начину регулисања овог института, као и односу реосигурања и директног осигурања, кад је у питању број директних осигурања који су „покривени“ и уговорима о реосигурању. Исто тако, биће речи и о регулисању реосигурања у Преднацрту Грађанског законика Србије (даље: ГЗ)⁴, с обзиром на то да у Закону о облигационим односима (даље. ЗОО)⁵ овај институт није регулисан. Исто тако, биће речи и о регулисању реосигурања у законодавству Републике Српске које регулише статус осигуравајућих друштава, као и у праву ЕУ.

Иначе, значај реосигурања је увек био велики. Интересантно је да је ранији Закон о основама система осигурања имовине и лица⁶, који је донесен 1990. године, предвиђао могућност оснивања пулова за реосигурање. Овај закон је дефинисао да два или више осигуравајућих друштава могу основати пул за обављање послова реосигурања имовине и лица. Пул реосигурања оснивао се уговором и он је у промету иступао у своје име и за свој рачун, односно, својих оснивача. Оснивачи одговарају за обавезе које пул преузима по основу послова реосигурања⁷. Данас законодавство у Србији не регулише пулове реосигурања (као ни пулове осигурања).

⁴ Преднацрт Грађанског законика Републике Србије, текст преузет:

http://www.kopaonikschool.org/gradjanski_zakonik.html, приступ: 20. 6. 2018.

⁵ Закон о облигационим односима, „Сл. лист СФРЈ“ бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89, „Сл. лист СРЈ“ бр. 31/93, „Сл. лист СЦГ“ бр. 1/2003 – Уставна повеља.

⁶ Закон о основама система осигурања имовине и лица, „Сл. лист СФРЈ“ бр. 17/90, 82/90, „Сл. лист СРЈ“ бр. 31/93, 24/94.

⁷ Члан 33 Закона о основама система осигурања имовине и лица.

1. Карактеристике и врсте реосигурања

Напред смо навели основни појам реосигурања. Но, оно што је веома битно као полазиште за дефинисање овог института, односи се на чињеницу да и реосигурање представља осигурање осигуравача, где је осигуравач, у ствари, реосигураник. У вези са реосигурањем говоримо и о ретроцесији, које представља осигурање реосигуравача, када се ради о изузетно великим ризицима који произлазе из директног осигурања и када сам реосигуравач не може да „покрије“ исте. Закључење ретроцесије зависи и од врсте реосигурања.

Значи, ако једно осигуравајуће друштво не може да поднесе велики ризик, односно, ако тај вишак ризика прелази самопридржај, под којим подразумевамо износ уговором преузетих ризика који друштво увек задржава у сопственом покрићу и који може покрити сопственим средствима⁸, тада би требало да закључи уговор о реосигурању. Осигуравајуће друштво је дужно да увек задржи део ризика у самопридржају, а у вези са тим морамо поменути и портфељ осигурања који представља скуп свих осигураних ризика код неког осигуравача. Може се исказивати укупним бројем уговора о осигурању, збиром сума осигурања или збиром премија осигурања⁹.

Морамо рећи да се реосигурањем постиже и додатна сигурност, јер се ризик распоређује на већи број осигуравача, а посебно што је, по правилу, осигуравач који преузима функцију реосигурања јачи. Институција реосигурања, која удружује осигуравајућа друштва, повећава сигурност осигураника са великим техничким и финансијским потенцијалом. Што се тиче правног односа између осигураника и осигуравача, реосигурањем се ништа не мења – осигураник и осигуравач непосредно склапају уговор о осигурању, а у наредној фази долази до уговорних односа између осигуравајућег друштва које је извршило осигурање (осигуравача) и организације која прихвата реосигурање. Међутим, иако не постоји правна веза између осигураника и реосигуравача, она је од значаја за опредељење осигураника, који ће се, по правилу, пре одлучити за осигурање са реосигурањем¹⁰.

Постоји дилема да ли је уговор о реосигурању за осигуравајућа друштва у ствари уговор којим се пружа обештећење од стране реосигу-

⁸ И. Андријанић, К. Класић, *Технике осигурања и реосигурања*, Загреб 2002, 141.

⁹ В. Чоловић, *Осигуравајућа друштва*, Београд 2010, 21.

¹⁰ В. Чоловић, 16.

равача или се ради о покривању одговорности осигуравача (реосигураника). У вези са тим, поставља се питање да ли осигуравач (реосигураник) плаћа премију за евентуални губитак, тако да, кад се деси осигуран случај, добија надокнаду за тај губитак, тј. суму осигурања.

За реосигурање можемо рећи да представља проширење осигурања. Наиме, ризик осигурања се преноси са једног на другог носиоца (или друге носиоце) ризика. Самим тим, реосигурање пружа могућност почетном носиоцу ризика (осигуравачу из односа директног осигурања) да пружа производе осигурања својим клијентима – осигураницима. Не можемо у потпуности да се сложимо са овим схватањем реосигурања, с обзиром на то да се оно односи на предмет уговора о директном осигурању, односно, заштиту од ризика који су дефинисани тим уговором. По томе, не можемо говорити о проширењу осигурања, осим ако се не ради о укључењу више осигуравача који ће заштитити један ризик или више ризика у одређеном временском периоду. Осим тога, реосигурање омогућава наведеним осигуравачима да ојачају свој биланс стања¹¹.

– *Карактеристике реосигурања као делатности*

Реосигурање има карактер међународне делатности, с обзиром на то да су портфељи реосигуравача састављени од ризика везаних за уговоре о осигурању и реосигурању (с обзиром и на ретроцесију) из више држава¹². Истичемо и специјализацију као елемент реосигурања, с обзиром на постојање реосигуравача који се баве само одређеним врстама реосигурања, тако да се та специјализација формира како у вези са појединим предметима реосигурања, односно, осигурања и ризика, тако и у вези са одређеним распонима обавеза по уговору о реосигурању¹³. Морамо истаћи и масовност као једну од карактеристика реосигурања, обзиром да је потребно постићи што већи број портфеља како би се постигао што бољи капацитет код процене могућности настанка осигураних случајева¹⁴. Уобичајено је да се уговори о реосигурању регулишу типским клаузулама, али иако те клаузуле представљају прак-

¹¹ Larry Schiffer, *Reinsurance Matters*, <https://www.irmi.com/articles/expert-commentary/reinsurance-matters>, приступ: 18. 7. 2018.

¹² С. Јовановић, „Неки аспекти делатности реосигурања и уговора о реосигурању“, *Ревизија за право осигурања* бр. 3-4/2003, 11.

¹³ С. Јовановић, 13.

¹⁴ С. Јовановић, 14.

су у реосигурању, постоји могућност да странке уређују своје односе реосигурања посебним условима. У принципу, уговор о реосигурању јесте адхезиони, али уз могућност да се неке одредбе стандардног текста измене¹⁵. Једна од најважнијих карактеристика уговора о реосигурању је његова зависност од постојања уговора о осигурању. Акцесорност уговора о реосигурању везана је за предмет осигурања и за ризик. Но, да ли, у сваком случају, мора да постоји уговор о осигурању, да би могао да буде закључен уговор о реосигурању, с обзиром на то да могу постојати ситуације да осигуравач закључи уговор о реосигурању како би се обезбедио његов уговорни капацитет. Наравно, обавеза реосигуравача зависи од настанка осигураног случаја, тако да се, у том тренутку, огледа акцесорност, када се постави захтев за накнаду реосигуравачу¹⁶. Уговор о реосигурању је и алеаторан уговор, с обзиром на то да дели судбину уговора о директном осигурању. Ово су неке од најважнијих карактеристика реосигурања, који потврђују посебност тог института.

– *Процена ризика*

Да ли ће осигуравач донети одлуку о реосигурању или не зависи од више елемената који прате закључење једног уговора о осигурању. Међутим, најбитнији елемент, како смо рекли, јесте ризик. Заштита од ризика зависи, на првом месту, и од правилне деобе ризика, која зависи од три фактора: 1) први фактор се односи на бонитет осигуравача. Осигуравач мора имати довољна средства да би могао да изврши поделу ризика у оквиру своје организације осигурања; 2) други фактор је величина ризика, која мора бити изражена кроз суму осигурања; и 3) трећи фактор је однос првог и другог фактора, односно, однос између бонитета осигуравача и величине ризика¹⁷. Ако је величина ризика таква да прелази бонитет, односно, капацитет осигуравача, тада вишак ризика треба да буде покривен реосигурањем. Основни циљ оваквог покривања ризика је примарна деоба ризика ради његове неутрализације и сигурности обављања делатности осигурања¹⁸.

У вези са наведеним, реосигурање представља трансфер дела ризика од стране осигуравача према реосигуравачу. Неки аутори кажу да је

¹⁵ С. Јовановић, 17.

¹⁶ С. Јовановић, 18.

¹⁷ Б. Матијевић, *Осигурање (менаџмент □ економија □ право)*, Задар 2010, 153–154.

¹⁸ *Ibidem*.

реосигурање доминантни облик управљања ризиком¹⁹, али се, са тим, не бисмо могли сложити у потпуности, имајући у виду да постоје и други облици заштите од великих ризика, као што је поменуто саосигурање, али и да заштита од ризика зависи од саме врсте ризика, као и од могућности његовог повећања, односно, мултипликације. Код увећавања ризика, кључни елемент је избор најбољег метода управљања тим ризиком или ризицима. Сви методи управљања ризицима се крећу од метода, којима се они избегавају, до метода којима се они „трансферишу“ на другог. Кад говоримо о „трансферу“ ризика, мислимо на пребацивање тог ризика на осигуравача. Али, кад је у питању мултипликација ризика, тада морамо имати на уму честу поделу тог „трансфера“, односно, пребацивање ризика на више осигуравача. Наравно, најважније је одредити на који начин ће осигуравајуће друштво дефинисати величину једног или више ризика у односу на капитал којим располаже. Мултипликација ризика може довести и до ситуације да реосигуравач трансферише ризик ка ретроцесионарима уговором о ретроцесији²⁰, о чему је било речи.

– *Врсте реосигурања*

С обзиром на карактеристике, постоје различите поделе реосигурања, односно, различите врсте. Но, нас највише интересује подела реосигурања по критеријумима који и представљају елементе уговора о реосигурању. Ти критеријуми су ризик и накнада, с обзиром на то да је основна сврха закључења уговора о реосигурању покривање вишка ризика и накнада штете. По томе, реосигурање делимо на: 1. квотно реосигурање 2. ексцедентно реосигурање 3. реосигурање вишка штете и 4. реосигурање вишка губитка.

Кад говоримо о квотном реосигурању, говоримо о реосигурању сразмерног дела ризика. Ради се о реосигурању код којег осигуравач врши трансфер одређеног дела ризика на реосигуравача (мисли се на квоту). Та квота се може односити на један уговор о осигурању (мисли се на директно осигурање) или на више њих. У том смислу, осигуравач плаћа део од премије коју је наплатио од осигураника, у односу на део ризика, а, са друге стране, реосигуравач се обавезује да осигуравачу исплати део штете, у односу на трансферисани ризик, ако се деси осигурани случај. Ова врста реосигурања највише је применљива код

¹⁹ В. Његомир, „Савремени трендови на тржишту реосигурања“, *Индустрија* бр. 3/2006, 66.

²⁰ *Ibidem*.

осигуравајућих друштава које немају већи портфељ осигурања, односно, који морају да реосигуравају и мале и велике ризике²¹.

Екседентно реосигурање се односи на уговоре, код којих сума осигурања или вредност предмета осигурања прелази самопридржај осигуравача. Ако се, са друге стране, ради о уговорима о осигурању код којих је тај ризик испод самопридржаја, неће се активирати реосигурање. Екседентно реосигурање се односи само на вишак износа изнад самопридржаја. Код ове врсте реосигурања морају бити опрезни и осигуравач и реосигуравач. Наиме, осигуравач мора тачно да одреди висину свог самопридржаја, односно, висину штета које може да покрије својим капиталом, док реосигуравач мора да води рачуна о евентуалним лошим ризицима које може преузети, односно, ризицима за које осигуравач процени да је пожељно да буду трансферисани на реосигуравача, а који не одговарају осигуравачу са становишта могућности наступања штете²².

Код реосигурања вишка штете, ради се о томе да реосигуравач преузима обавезу с обзиром на висину штете, код осигураних случајева са високим износом накнаде. Код ове врсте реосигурања се могу појавити два облика. Први се односи на ситуацију када реосигуравач покрива износе преко одређене границе штете по једном уговору о осигурању. Значи, битна је висина штете, а не висина ризика и врста ризика. Реосигуравача, овде, не интересују ризици из уговора о осигурању. Постоји и други облик ове врсте реосигурања које је слично претходном, али се односи на више осигурања, а штета мора настати остварењем истог догађаја. Ова врста реосигурања је погодна код осигурања катастрофалних ризика, као и код кумулације штета²³.

Најзад, код реосигурања вишка губитка, реосигуравач преузима обавезу да надокнади губитак у оквиру једне врсте осигурања у одређеном периоду (годину дана, најчешће). Ова врста реосигурања је погодна за осигуравача, јер се, у току једне године, може догодити више штета које могу угрозити његово пословање, али, ипак, он их може покрити својим капиталом²⁴. Избор реосигурања, пре свега, зависи од бонитета осигуравача и осигурањима којима се бави. Но, тај избор може зависити и од конкретног уговора о осигурању, односно, од вредности

²¹ П. Шулејић, 517.

²² *Ibidem*.

²³ П. Шулејић, 518.

²⁴ *Ibidem*.

предмета осигурања, висине ризика, као и од могућности да се ризик повећа или смањи у току трајања осигурања. Оно што је битно за осигуравача, јесте да одлука о начину реосигурања вишка ризика или вишка штете не сме бити донесена у односу на један уговор о осигурању или могућности да се оствари или не оствари ризик у вези са једним или неколико уговора.

2. Регулисање реосигурања у Преднацрту Грађанског законика Србије

ГЗ посвећује посебан одељак реосигурању. Наиме, ГЗ на општи начин дефинише уговор о реосигурању, односно, дефинише обавезу реосигуравача да плати реосигуранику одређену суму која је настала на основу пуноважног уговора о осигурању, док се реосигураник обавезује да плати премију реосигурања. Исто тако, ГЗ дефинише да се његове одредбе о уговору о осигурању примењују и на реосигурање, осим ако уговорне стране одступе од њих, ако је то одредбама ГЗ допуштено. Прва замерка се односи на дефиницију реосигурања. ГЗ се позива на уговор о осигурању, а требало би на уговор о реосигурању, с обзиром на то да реосигуравач и реосигураник закључују уговор о реосигурању. Затим, ГЗ ништа не каже кад ће реосигуравач бити у обавези да плати суму, већ само наводи да ће он то учинити на основу пуноважног уговора. Најзад, кад ће уговорне стране моћи да одступе од одредаба ГЗ, ако говоримо о примени правила уговора о осигурању²⁵. То се у одредбама ГЗ конкретно не одређује. Са друге стране, које ће се одредбе примењивати, ако странке одступе од правила које регулишу уговор о осигурању, тј. да ли ће то бити неки други закон, као што је Закон о осигурању који реосигурање регулише пре свега са становишта осигуравајућих друштава која се баве реосигурањем или ће се примењивати општи услови појединих реосигуравача. У сваком случају, у овој одредби много тога није дефинисано, од момента настанка обавезе реосигуравача, до примене или непримене одредаба ГЗ на реосигурање.

Замерка законодавцу која је изречена у вези са претходном одредбом потврђује се у следећој, у којој се одређује обавеза реосигуравача да плати накнаду из реосигурања и да учествује у трошковима осигуравача, а у вези са захтевима осигураника из односа директног осигурања,

²⁵ Члан 1493 ГЗ.

али на онај начин како је то одређено уговором о реосигурању. Следеће, одређује се да ће реосигуравач бити у обавези да плати накнаду из реосигурања у зависности од начина, на који је осигуравач испунио своју обавезу осигуранику из директног осигурања, само ако је то изричито одређено уговором. У истој одредби, одређује се да пропуштање осигуравача да изврши неку обавезу из уговора о реосигурању (законодавац наводи и грешке у извршењу обавеза, као и заблуде у вези истих), неће утицати на извршење уговора о реосигурању, само ако је тако уговорено²⁶. ГЗ је морао да, у дефинисању одредаба о реосигурању, узме у обзир основна правила везана за овај институт и да раздвоји два уговорна односа, један који се односи на директно осигурање и други који се односи на реосигурање. Пропуштање осигуравача ће сигурно утицати на обавезу реосигуравача. Но, ако је другачије предвиђено уговором о реосигурању, онда то пропуштање неће утицати. Постављамо питање због чега је на почетку дела ГЗ који регулише овај институт дефинисана једна општа одредба, а није регулисан моменат обавезе реосигуравача.

Осигураник (из односа директног осигурања) има право да захтева накнаду директно од реосигуравача, само ако је то предвиђено уговором о реосигурању, односно, ако је против осигуравача покренут стечајни поступак или ако се на тај однос директног осигурања протеже дејство реосигурања. У наведеним случајевима, по ГЗ, реосигуравач има положај осигуравача, а ако је покренут стечај против осигуравача, сви износи које је осигураник примио од реосигуравача урачунаће се приликом деобе стечајне масе²⁷. Постављамо питање због чега у ГЗ није дефинисано да иначе (ако нема посебних околности), осигураник не може да се обрати реосигуравачу. Без обзира на то да ли је стечајни поступак покренут против осигуравача или реосигуравача, та чињеница ће довести до раскида уговора о реосигурању. По одредби ЗОО, одређује се да ће уговор о осигурању престати након тридесет дана од дана отварања стечаја против осигуравача²⁸. Са друге стране, ЗОО дефинише и престанак уговора о осигурању када се против уговарача осигурања покрене стечајни поступак, тако да уговор наставља да производи дејства, али свака од уговорних страна има право да раскине уговор у року од три месеца од дана покретања стечајног поступка. У вези са тим, ЗОО одређује да ће неплаћени део премије осигурања за преостали део покрића бити саставни део стечајне масе уговарача осигурања. Ако се стечај покрене

²⁶ Члан 1494 ГЗ.

²⁷ Члан 1495 ГЗ.

²⁸ Члан 923 ЗОО.

против реосигуравача, осигуравач ће имати право првенства у наплати из депозита²⁹.

У следећој одредби ГЗ осигуравача назива реосигураник. Наиме, ако није другачије уговорено, реосигуравач има право на наплату премија осигурања за све време „покривања“ ризика, односно, за све време трајања покрића осигурања, без обзира да ли је реосигураник (осигуравач) наплатио премију од свог осигураника. Из ове одредбе се види да се ради о два независна уговорна односа, с обзиром на то да реосигуравач закључује уговор са осигуравачем, а не са осигураником из директног осигурања. Уколико реосигураник (осигуравач) не плати премију реосигурања у року који је уговорен, тада ће реосигуравач моћи да раскине уговор о реосигурању, али ће бити у обавези за све штетне догађаје, односно, реосигуране случајеве до момента раскида уговора. Сматрамо да је овде требало додати „у складу са уплаћеном премијом, ратом премије или делом премије“. Реосигуравач се обавезује у складу са закљученим уговором и плаћеном премијом, од које зависи и дејство уговора.

Када реосигуравач исплати накнаду осигуравачу, не долази до суброгације, односно, до преласка права осигуравача према трећем одговорном лицу, као ни права које је осигуравач стекао по основу напуштаја ствари (абандона). Са друге стране, осигуравач је дужан да остварује наведена права, по основу исплате накнаде из осигурања и напуштаја ствари, али уз обавезу да исплати реосигуравачу део тих износа³⁰. Свака одредба ГЗ која је посвећена реосигурању заслужује посебну анализу. Исто тако, те одредбе заслужују и критику које могу произвести питање због чега је ГЗ регулисао реосигурање.

3. Регулисање реосигурања у Закону о осигурању Србије – „статусном“ закону

На много јаснији начин Закон о осигурању Републике Србије (даље: ЗОС)³¹ регулише појам реосигурања. Наиме, по ЗОС-у, послови реосигурања се односе на закључење и извршавање уговора о

²⁹ Члан 1496 ГЗ.

³⁰ Члан 1497 ГЗ.

³¹ Закон о осигурању, „Сл. гласник Р. Србије“ бр. 55/2004, 70/2004 – испр., 61/2005, 61/2005 – др. закон, 85/2005 – др. закон, 101/2007, 63/2009 – одлука УС, 107/2009, 99/2011, 119/2012, 116/2013 и 139/2014 – др. закон.

реосигурању којима се осигурани вишак ризика изнад самопридржаја осигуравајућег друштва преноси у реосигурање, односно, осигуравајуће друштво реосигурава онај део који само не може да „покрије“, ако се деси осигурани случај. Управо ЗОС дефинише вишак самопридржаја као део износа уговором преузетих ризика које друштво увек задржава у сопственом покрићу и који може да „покрије“ својим средствима. Практично, ради се о ризицима чија реализација доводи до штете или штета које осигуравајуће друштво може да надокнади. ЗОС прописује да је осигуравајуће друштво дужно да, увек, задржи део преузетих ризика у самопридржају, а да вишак ризика, односно, одређени део изнад самопридржаја по уговору о осигурању реосигура код друштва које се бави реосигурањем, а које је регистровано са седиштем у домаћој земљи, док је то друштво које је регистровано за послове реосигурања у домаћој земљи дужно да се реосигура код друштва за реосигурање у иностранству или домаћој земљи, за део ризика који не може покрити сопственом имовином, односно средствима. ЗОС прописује и изузетак који се односи на могућност реосигурања целог износа ризика, ако се ради о осигурању имовине од катастрофалних ризика, односно, од елементарних непогода, као и ако се ради о осигурању финансијских губитака због лошег времена. Наравно, то друштво може наведено учинити било код друштва које се бави пословима реосигурања, било у домаћој земљи, било у иностранству³². Видимо да ЗОС тачније дефинише појам реосигурања, односно, да се тај појам фокусира на однос осигуравача и реосигуравача, тако да овде законодавац не користи термин реосигураник, имајући у виду да то може створити и заблуду код одређивања разлике између тог појма и појма осигураник. Но, ЗОС се не бави односом осигураник и осигуравача и директним осигурањем. Исто тако, ЗОС не говори ни о односу осигураника и реосигуравача, тј. о случајевима када се осигураник може директно обратити реосигуравачу за накнаду, односно, исплату суме осигурања. Но, ЗОС је „статусни“ закон, он регулише питања оснивања осигуравајућих друштава и разумљиво је што у овој одредби нису регулисани поједини елементи реосигурања.

Напред смо рекли да је осигуравајуће друштво, које не може део ризика или цели ризик да покрије путем реосигурања у домаћој земљи, дужно да то учини у иностранству³³. Но, поставља се питање да ли је упутно дозволити осигуравачима из земаља у којима није развијено

³² Члан 7 ЗОС.

³³ Ј. Пак, *Право осигурања*, Београд 2011, 145.

осигурање, реосигурање у иностранству. Одредба ЗОС-а која каже да је домаћи реосигуравач дужан да вишак ризика и других обавеза по уговорима о реосигурању покрије код реосигуравача у иностранству, престаће након пет година од уласка Србије у Светску трговинску организацију. То значи да ће тада домаћа осигуравајућа друштва моћи директно да закључују уговоре о реосигурању код иностраних реосигуравача³⁴.

Кратко ћемо посветити пажњу и регулисању реосигурања у „статусном“ Закону о друштвима за осигурање Републике Српске³⁵, који дефинише реосигурање као делатност друштва које покрива сав ризик или његов део, а који је преузео први осигуравач (реосигураник) или други реосигуравач, када се ради о ретроцесији³⁶. Закон, иначе, не посвећује већу пажњу реосигурању, а овај институт је дефинисао на општи начин. У суштини, дефиниција је тачна, иако је пуна недостатака који се тичу односа реосигуравача и осигуравача, односа осигураника из директног осигурања и реосигуравача, итд.

4. Повезаност уговора о реосигурању и уговора о директном осигурању

Навешћемо неке одлике уговора о реосигурању које говоре и о повезаности тог уговора са уговором о осигурању. Наиме, уговор о реосигурању егзистира упоредо са уговором о директном осигурању³⁷, односно, представља део скупа уговора (и један и други уговор) са истом каузом. Уговор о реосигурању може се односити на покриће које је предвиђено и уговором о осигурању у целини, а може да „покрива“ и део те обавезе осигуравача. Реосигуравач никако не мора да пружи шире покриће од оног које је предвиђено уговором о осигурању. Кад говоримо о покрићу, уговор о реосигурању се мора односити на исти ризик као и

³⁴ Ј. Пак, 146.

³⁵ Закон о друштвима за осигурање, „Сл. гласник Р. Српске“ бр. 17/05, 01/06 (исправка), 64/06, 74/10, 47/17.

³⁶ Члан 2 Закона о друштвима за осигурање Републике Српске.

³⁷ Морамо користити термин „директно“ осигурање, како би разликовали ова два уговора, имајући у виду да и реосигурање представља осигурање.

уговор о осигурању³⁸. Најзад, уговор о осигурању може самостално егзистирати, док уговор о реосигурању не³⁹.

Значи, реосигурање је једна врста осигурања. Можда је боље рећи да представља облик осигурања. Чак не треба ни одвајати посебно реосигурање од осигурања, већ само одредити на који део ризика ће се односити осигурање, а на који реосигурање. Наиме, и реосигурање, као и осигурање, чине ризик, интерес и премија. Реосигурање се мора односити на исти ризик као и осигурање, затим, до закључења реосигурања ако постоји интерес осигуравача за осигурањем вишка ризика и осигуравач мора да плати премију да би дошло до закључења реосигурања⁴⁰.

5. Регулисање реосигурања по одредбама Директиве Солвентност II

Директива 2009/138/ЕС⁴¹ (даље: Директива Солвентност II) регулише већину аспеката обављања делатности осигурања, па тако регулише и делатност реосигурања. Посветићемо пажњу само посебним одредбама које регулишу реосигурање. Пре свега, Директива Солвентност II регулише реосигурање ограниченог ризика, које подразумева реосигурање, у оквиру кога највећа могућа штета изражена као највећи пренесени привредни ризик који произлази из преноса значајног ризика осигурања, везаног за одређени временски период, прелази премију током трајања осигурања за ограничен, али значајан износ и садржи бар један од два елемента, а који могу бити изричито и значајно за дефинисање временске вредности новца или уговорне одредбе којом се омогућава изједначавање привредних резултата између уговорних страна током времена, како би се постигао циљни пренос ризика. Саме државе чланице морају да обезбеде да друштва која се баве реосигурањем и која закључе уговор о реосигурању ограниченог ризика могу правилно да утврђују, управљају и надзиру ризике који произлазе из тих уговора. У вези са тим, Европска комисија мора да донесе мере за спровођење којим се одређују одредбе

³⁸ Н. Петровић Томић, „Реосигурање – суштина, домашај, значај“, *Анали Правног факултета у Београду* бр. 2/2015, 79.

³⁹ Н. Петровић Томић, 80.

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II) (OJ L 335/1, 17. 12. 2009).

које ће омогућити наведену контролу ризика⁴². Директива Солвентност II регулише сва питања везана за осигурање и реосигурање, а која се тичу обављања тих делатности од стране осигуравајућих друштава. Ова директива, кад је у питању реосигурање, посебно се фокусира на ограничене ризике и пренос тих ризика на друштва која се баве реосигурањем.

6. Глобални значај реосигурања

У задње две деценије, низ догађаја који су изазвали штете великих размера, показали су велики значај реосигурања. Само у задњих годину дана од дана писања овог рада (2018) десиле су се непогоде огромних размера, а само су урагани у Мексику, на Карибима, у Аустралији и САД изазвале штету од преко 100 милијарди америчких долара. Но, сви ти губици стварају одличне прилике за развој тржишта реосигурања, што омогућава реосигуравачима да пруже моделе заштите од ризика за поједине клијенте. Ти модели омогућавају да осигуравачи претрпе мање губитке, а што се показало нарочито крајем 2017⁴³. Но, у вези са тим катастрофалним догађајима, многи реосигуравачи, а међу њима и Munich Re, упозорили су да се можда неће остварити планирана добит за 2017. и 2018. годину због разорних урагана који су проузроковали огромне штете. Иначе, планирана добит за 2017. годину била је између 2 и 2,4 милијарде америчких долара⁴⁴.

Са друге стране, кад је у питању број закључених реосигурања и износ премија по том облику осигурања, подаци показују да се реосигуравају само велики ризици, односно, ризици који могу да доведу до великих износа штета. Наведено показује и однос између премија осигурања и премија реосигурања и у земљама у свету, као и у Србији. Навешћемо податке из 2011. године, по којима је премија реосигурања у земљама у свету износила 210 милијарди америчких долара, док је премија осигурања износила око 4.600 милијарди америчких долара. Највећа реосигуравајућа друштва су Munich Reinsurance Company, Swiss Reinsurance Company Limited, Hannover Ruckversicherung AG, Berkshire Hathaway Inc., Lloyd's, SCOR S.E., Reinsurance Group of America

⁴² Члан 210 Директиве Солвентност II.

⁴³ David Priebe, Catastrophic weather shakes up the reinsurance market, <https://www.greenbiz.com/article/catastrophic-weather-shakes-reinsurance-market>, приступ: 17. 7. 2018.

⁴⁴ Munich Re upozorio na slabiju neto dobit u 2017. zbog uragana Harveyja i Irma, Hina – 14. 9. 2017. <http://www.osiguranje.hr/ClanakDetalji.aspx?18585>, приступ: 17. 7. 2018.

Inc., China Reinsurance (Group) Corporation, PartnerRe Ltd., Korean Reinsurance Company, Everest Re Group Ltd., Transatlantic Holdings Inc., MAPFRE RE, Compania de Reaseguros S.A., London Reinsurance Group Inc. и Assicurazioni Generali SpA. На рачуне наведених реосигуравача је уплаћено 2/3 поменутих премија реосигурања⁴⁵.

Што се тиче Србије, на рачуне реосигуравача је 2011. године уплаћено око 67,5 милиона евра на име премије реосигурања, а 2012. је уочен тренд пораста, тако да је уплаћено 73,3 милиона евра⁴⁶. Иначе, да би реосигурање у једној земљи функционисало, потребно је да број реосигуравача буде једнак квадратном корену броја осигуравача, што значи да, ако у земљи имамо 25 осигуравача, оптималан број реосигуравача је пет⁴⁷.

Међутим, постоје бројне тешкоће и за реосигураваче, али и за друштва која се баве ретроцесијом, а које нису везане само за величину и бројност ризика. Наиме, са једне стране, осигуравачи су директно информисани о ризицима, али, са друге стране, реосигуравачи те информације добијају индиректно од осигуравача. Самим тим, изложеност реосигуравача ризицима, поготово кад су у питању ризици везани за катастрофалне штете је већа. У још неповољнијој ситуацији су реосигуравачи који прихватају ризике у ретроцесији⁴⁸. Због тога је све чешће лимитирање изложености наведеним ризицима од стране реосигуравача, а што се остварује повећањем премија реосигурања и ретроцесија, као и престанком закључења уговора о реосигурању и ретроцесији у погледу одређених ризика. На светском тржишту осигурања, то је нарочито присутно након катастрофалних урагана 2005. године⁴⁹.

7. Закључак

Реосигурање несумњиво представља заштиту како осигуравача, тако и осигураника. У многим случајевима, осигуравач ће морати да закључи уговор о реосигурању, како би заштитио сопствену имовину од

⁴⁵ Бранко Павловић, „Српско тржиште реосигурања“, 2, <http://brankopavlovic.rs/documentation/reosiguranje.pdf>, приступ: 20. 7. 2018.

⁴⁶ Б. Павловић, 7–8.

⁴⁷ Б. Павловић, 8.

⁴⁸ Б. Маровић, В. Његомир, „Иновације у управљању ризиком осигурања и реосигурања у контексту алтернативних трансфера ризика осигурања“, 27. *сусрет осигуравача и реосигуравача Сарајево*, 2016, Зборник радова, 24.

⁴⁹ Б. Маровић, В. Његомир, 25.

евентуалног осигураног случаја који може произвести штету високог износа. Сама процена осигуравача о неопходности закључења уговора са реосигуравачем зависи од величине ризика, као и од могућности да се тај ризик увећа. Но, та процена ће зависити и од врста осигурања којима се осигуравач бави, затим од портфеља осигурања који поседује, као и од његовог статуса на тржишту осигурања. У сваком случају, код великих ризика, као и код ризика који се могу мултипликовати, реосигурање је неопходно, чак и када се ради о осигуравачима који имају добар бонитет.

Но, како се из наведеног текста може видети, у вези са реосигурањем могу се поставити три кључна питања. Прво се односи на његово регулисање, затим, друго се односи на сам уговорни однос између осигуравача (реосигураника) и реосигуравача, односно, учешће осигураника из директног осигурања у том односу, а треће питање се односи на обим покрића осигурања које ће бити дефинисано уговором о реосигурању.

Кад је у питању регулисање реосигурања, морамо рећи да оно у законодавству Србије, као ни у законодавству Републике Српске, није дефинисано на адекватан начин. Исто тако, критиковали смо и одредбе ГЗ и утврдили да оне садрже низ недостатака, као и да нису комплетне.

Затим, уговор о реосигурању дефинише однос осигуравача као реосигураника и реосигуравача. Осигураник из директног осигурања не може захтевати накнаду из осигурања од реосигуравача, осим у изузетним ситуацијама које се тичу стечаја осигуравача, итд. Оно што може представљати проблем код евентуалног директног обраћања осигураника из директног осигурања реосигуравачу, односи се на обим ризика који је покривен уговором о реосигурању, тј. реосигуравач у многим случајевима неће осигурати цео ризик из уговора о директном осигурању. Но, у редовним околностима, осигураник из директног осигурања се обраћа за накнаду свом осигуравачу, а уговор о реосигурању дефинише однос осигуравача као реосигураника и реосигуравача.

Најзад, обим покрића осигурања који ће бити преузет од стране реосигуравача зависи од саме врсте реосигурања које је дефинисано уговором, односно, зависи од чињенице да ли ће се уговор о реосигурању односити на једно директно осигурање или вишедиректних осигурања у одређеном временском периоду. Осим тога, наведено зависи и од чињенице да ли реосигуравач преузима цео ризик или део ризика, односно, да ли је преузета обавеза преко одређеног износа обавезе осигуравача или је та обавеза утврђена на други начин.

На крају, треба рећи да реосигурање није једина делатност многих реосигуравача. Наиме, кад су у питању велики реосигуравачи, уобичајено је да они, у току трајања уговора о реосигурању, пружају помоћ везану за евентуалну експертизу, ако је она неопходна ради извршења уговора о директном осигурању, као и помоћ која се састоји у заштити од ризика. Исто тако, они пружају „малим“ осигуравајућим друштвима помоћ да прошире своју делатност осигурања, као и техничку и актуарску обуку.

Литература

Монографије, чланци:

Андријанић, И., Класић К., *Технике осигурања и реосигурања*, Загреб 2002.

Јовановић, С., „Неки аспекти делатности реосигурања и уговора о реосигурању“, *Ревизија за право осигурања* бр. 3-4/2003.

Маровић, Б., Његомир В., „Иновације у управљању ризиком осигурања и реосигурања у контексту алтернативних трансфера ризика осигурања“, *27. сусрет осигуравача и реосигуравача Сарајево*, 2016. Зборник радова.

Матијевић, Б., *Осигурање (менаџмент–економија–право)*, Задар, 2010.

Његомир, В., „Савремени трендови на тржишту реосигурања“, *Индустрија* бр. 3/2006.

Огризовић, Д., *Економика осигурања*, Сарајево 1985.

Пак, Ј., *Право осигурања*, Београд 2011.

Петровић Томић, Н., „Реосигурање – суштина, домашај, значај“, *Анали Правног факултета у Београду* бр. 2/2015.

Чоловић, В., *Осигуравајућа друштва*, Београд 2010.

Шулејић, П., *Право осигурања*, Београд 2005.

Законодавство:

Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II) (*OJL* 335/1, 17.12.2009).

Преднацрт Грађанског законика Републике Србије, текст преузет: http://www.koronaionikschool.org/gradjanski_zakonik.html

Закон о облигационим односима, „Сл. лист СФРЈ“ бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89, „Сл. лист СРЈ“ бр. 31/93, „Сл. лист СЦГ“ бр. 1/2003 – Уставна повеља.

Закон о основама система осигурања имовине и лица, „Сл.лист СФРЈ“ бр.17/90, 82/90, „Сл.лист СРЈ“ бр. 31/93, 24/94.

Закон о осигурању, „Сл.гласник Р.Србије“ бр. 55/2004, 70/2004 – испр., 61/2005, 61/2005 – др. закон, 85/2005 – др. закон, 101/2007, 63/2009 – одлука УС, 107/2009, 99/2011, 119/2012, 116/2013 и 139/2014 – др. Закон.

Закон о друштвима за осигурање, „Сл.гласник Р.Српскебр.17/05, 01/06 (исправка), 64/06, 74/10, 47/17.

Извори са интернета:

Munich Re upozorio na slabiju neto dobit u 2017. zbog uragana Harveyja i Irme, Hina - 14.9.2017. <http://www.osiguranje.hr/ClanakDetalji.aspx?18585>

Павловић Бранко, „Српско тржиште реосигурања“ <http://brankoravlovic.rs/documentation/reosiguranje.pdf>

Priebe David, Catastrophic weather shakes up the reinsurance market, <https://www.greenbiz.com/article/catastrophic-weather-shakes-reinsurance-market>

Schiffer Larry, Reinsurance Matters, <https://www.irmi.com/articles/expert-commentary/reinsurance-matters>

REINSURANCE AS A INSTRUMENT OF INSURER'S PROTECTION

Prof. Vladimir Čolović, Ph.D*

Summary

Reinsurance is the protection of insurers against the risk covered by the contract on direct insurance. Reinsurance has great significance, especially when it comes to large and catastrophic risks, so in the last decade there is an increase in the reinsurance premium. The type of reinsurance contract that the insurer will conclude with the reinsurer will depend on the economic strength of the insurer and the types of insurances it deals with. The scope of the insurance coverage to be taken by the reinsurer depends also on the fact whether the reinsurance will relate to one direct insurance or more direct insurances in a given period of time. The above is also dependent on the fact that the reinsurer takes over the entire risk or part of the risk. The reinsurance contract exists alongside the contract on direct insurance. This paper criticizes the provisions of the Pre-Draft of the Civil Code of Serbia, and the provisions of the Act on Insurance of Serbia and the Act on Insurance Companies of Republika Srpska related to reinsurance are presented. The author, also, pays attention to the provisions of the EU Solvency II Directive in this area.

Key words: *reinsurance, direct insurance, retrocession, Pre-Draft of the Civil Code, risk.*

* Institute of Comparative Law, Belgrade,

* Faculty of Law Sciences, Pan European University „Apeiron“ Banja Luka